בשני חילולין הכתוב מדבר אחד פסול נותר ואחד פסול טומאה: חוץ מן הדם כו': מנא הני מילי [א]אמר עולא אמר קרא [1]ואני נתתיו לכם שלכם יהא דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא [1]לכפר לכפרה נתתיו ולא למעילה [ב]רבי יוחנן אמר אמר קרא [1]הוא הוא לפני כפרה כלאחר כפרה מה אחר כפרה אין בו מעילה אף לפני כפרה אין בו מעילה אימא לאחר כפרה כלפני כפרה מה לפני כפרה יש בו מעילה אף לאחר כפרה יש בו מעילה [ג]אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו ולא והרי תרומת הדשן משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד [ד]וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדין הניחא [ה]לרבנן דאמרי [2]והניחם שם מלמד [ו]שטעונין גניזה אלא לרבי דוסא דאמר מותרות [א] הן לכהן הדיוט ובלבד שלא ישתמש בהן ליה"כ אחר מאי איכא למימר משום דהוי תרומת הדשן [ב]ועגלה ערופה שני כתובין הבאין כאחד וכל שני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין הניחא למאן דאמר אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר תרי [ב] מיעוטי כתיבי הכא כתיב [3]הערופה והתם כתיב [4]ושמו ותלתא קראי בדם למה לי [ג] למעוטי ממעילה מנותר ומטומאה אבל פיגול לא צריך קרא דתנן [ז]כל שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח חייבין עליו משום פיגול ודם [ד] גופיה מתיר הוא אמר רבי יוחנן [ה] [ח]שלשה כריתות בשלמים למה

רש"י

בשני חילולים. מדלא כתיב וינזרו ולא יחללו [ו]: **אחד פסול נותר.** דאשכחן ביה חילול דכתיב (ויקרא יט) כי את קדש ה' חילל ואתרוייהו קאי אשר הם מקדישים דמרבינן מיניה כל המוקדשים: **מנא הני מילי.** דדם אין חייבין עליו משום נותר אם שגג בו בדם ונותר אינו חייב שתים אלא אחת וכן אם אכלן [ז] בטומאת הגוף אינו חייב שתים: **אמר עולא אמר קרא כו'.** הא דעולא לאו הכא איתמר אלא גבי מעילה איתמר במס' מעילה (דף יא.) דקתני אין מועלין בדמים והכא [ח] ה"ק מנא הני מילי דמתניתין אמר עולא גבי מעילה אמר קרא לכם ותנא דבי רבי ישמעאל לכפר כו' ור' יוחנן אמר הוא ומסקנא תלתא קראי חד למעוטי מנותר וחד למעוטי ממעילה וחד למעוטי מטומאה: **ואני נתתיו לכם שלכם יהא.** כחולין שלכם שאין בהן מעילה: **לכפר.** ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר (ויקרא יז) לכפרה נתתיו בתורת קדשים ולא למעול בו לענין מעילה אין בו דין קדשים: **הוא.** דמו [ט] בנפשו הוא בהווייתו יהא: **הוא לפני כפרה כו' מה לאחר כפרה אין בו מעילה.** דפשיטא לן כיון דנעשית מצותו אין מועלין בו דכיון דלית ביה תו צורך גבוה לא קרינן ביה קדשי ה': **אין לך דבר כו'.** הלכך ע"כ לא תדרשיה הכי אלא איפכא: **והרי תרומת הדשן.** בכל יום [ט] חותה במחתה ותורם את הדשן מלא המחתה ממנה ונותן במזרחו של כבש כדכתיב ושמו משמע [י] שם גניזתן [י] ושם נבלע במקומן אלמא אסור בהנאה: **ובגדי כהונה.** ארבעה בגדים שכהן גדול נכנס בהן לפני ולפנים ביוה"כ שאסור להשתמש בו [יא] עוד דכתיב ופשט את בגדי הבד וגו' והניחם שם ודרשינן מלמד שטעונין גניזה: פלוגתא דרבנן ורבי דוסא במס' יומא מייתי לה: **לרבי דוסא דאמר כשרין הן לכהן [הדיוט]** [יב]. לעבוד בהן במקדש כל ימות השנה: **ועגלה ערופה.** דכתיב וערפו שם (דברים כא) והאי שם קרא יתירא הוא לומר שתהא שם קבורתה [י]: **אין מלמדין.** וכיון דלא ילפינן [יג] ולא מייתי ראיה מינייהו האי קרא נמי הוא איל ואיכא למדרשיה איפכא לא תדרשיה הכי: **מיעוטי** [יד] **כתיבי.** לומר שאין למדין מהן: **הערופה.** זו ולא אחרת כזו: **ושמו.** מדהוה ליה למכתב ושם וכתיב ושמו לזה ולא לאחר: **תלתא קראי.** לכם לכפר הוא: **למעוטי מנותר.** לכם כשאר [טו] חולין ולא כקדשים. לכפר לכפרה נתתיו כקדשים ולא לדבר אחר כקדשים אלא כחולין ולא יתחייבו [טז] עליו משום טומאה. והוא [יז] למעוטי ממעילה כדאמרן: **שלשה כריתות.** אמור אליהם לדורותיכם וגו' (ויקרא כב) והנפש אשר תאכל בשר וגו' (שם ז) נפש כי תגע בכל [יח] טומאת אדם וגו' (שם):
אחת

תוספות

הכי גרסינן [יט] **בשני חילולין הכתוב מדבר אחד פסול נותר.** תימה לי לעיל [מה.] גבי קדשי עובדי כוכבים אתי נותר חילול חילול מטומאה הלא חילול טומאה [כ] נמי בנותר איירי ועוד תימה דבפ' הנשרפין (סנהדרין דף פג.) משמע דלא כתיב בנותר חילול דרבים והכא משכחת לה מדתני [כא] ולעיל בריש פרק שני (דף טו:) [ט] פירשתי: **הוא לפני כפרה כלאחר כפרה.** הקשה ר"ת דבמעילה פרק [ולד] חטאת (דף יב:) אמרינן המקיז דם לבהמת קדשים מועלין בו אלמא יש מעילה בדם ותירץ דהתם [כב] מחיים דלא שייכא כפרה אבל לאחר שחיטה אף לפני כפרה אין מועלין וא"ת דהתם [כג] תני (דף יב.) ומייתי בפרק כל שעה [מ] דם בתחילה אין מועלין בו יצא לנחל קדרון מועלין וי"ל דמעילה דהתם דרבנן וא"ת א"כ בריש מעילה (דף ב:) דדחיק לאשכוחי מי איכא מעילה דרבנן לייתי מהך משנה ועוד קשה בסוף תמורה (דף לג:) גבי מקדיש עולה לבדק הבית דקאמר שמועלין בה שתי מעילות ופריך אי מדרבנן אמאי ב' מעילות מאי קשה הא איכא מעילה דדם שהיא דרבנן וכן בקדשים שמתו בריש מעילה (דף ב.) וי"ל דהתם שיש מעילה דאורייתא משום עולה [כד] בדילי מיניה ובדם דליכא מעילה דאורייתא לא בדילי מיניה תקינו רבנן מעילה ובריש מעילה אקדשים שמתו בדרוס קאי דכמאן דחנקינהו דמי ועל כה"ג דחיק לאתויי ראיה דתקון רבנן מעילה אע"ג דבדילי מינייהו (כמו) [כה] במתו ומייתי מרבי יוחנן דקדשים שמתו וה"ר חיים היה מפרש דיוצא לנחל קדרון מועלין [כו] דאורייתא שב"ד מקדשין אותו שלא יהנו ממנו בלא פדיון ודוחק הוא ועוד אכתי אמאי לא מייתי בריש מעילה מההיא דסוף התכלת (מנחות דף נג.) גבי אפר פרה דאמר שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו בה מעילה ואין לומר דמעיקרא נמי היתה מעילה דאורייתא דתקון שיהיו ב"ד מקדשין אותו א"כ היאך היו מזין ועוד דבמעילה בריש ולד חטאת (דף יב.) דאמר רבי יוחנן קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מדרבנן איכא מעילה ופריך מי איכא מידי דמעיקרא לית ביה מעילה ולבסוף אית ביה מעילה ולא [כז] והרי דם דתנן בתחילתו כו' ואי מעילה דנחל קדרון שבית דין מקדשין אותו מאי קושיא: **אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו.** וא"ת אדרבה לא נמעט לפני כפרה דאין לך [דבר] שלא נעשית מצותו שלא ימעלו ואע"ג דאיכא קדשים קלים היינו משום דלא איקרו קדשי ה' וי"ל דאשכחן טובא דכותה דאין מועלין עד שעת מצותן תרומת הדשן ועגלה ערופה עד אחר ירידתה: **ולא והרי תרומת הדשן.** והא דתנן במעילה פ' ולד חטאת (דף יא:) דישון מזבח הפנימי והמנורה לא נהנין ולא מועלין היינו מזבח [כח] הזהב מן הקטרת שנשרף עליו והכא מזבח החיצון שהיה חותה מלא המחתה מן המאוכלות הפנימיות ונותן במזרחו של כבש ומיהו בגמ' משמע התם דאף בחיצון אין מועלין דקאמר בשלמא מזבח החיצון דכתיב ביה ושמו אלא פנימי מנא לן משמע דמושמו דריש דאין מועלין ובשמעתא אדרבה מושמו משמע ליה דמועלין וי"ל דמתני' דהתם משמע דלא מועלין בדישון הפנימי שהדישון מוציאו מידי מעילה אבל קודם דישון מועלין א"כ איכא מצוה לדשן ועל זה קאמר בשלמא חיצון דכתיב ושמו ולכך מצוה לדשן מ"מ [כט] אף לאחר הרמה איכא מעילה כדדרשינן בסוף תמורה (דף לד.) ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר אלא פנימי מנא לן דמצוה לדשן שאתה אומר שהדשן [ל] מוציאו מידי מעילה ומשני דאמר קרא והסיר את מורא‍תו והשליך אל מקום הדשן ובפ' שני דיומא בירושלמי [י] משמע כן קלת דבעי ברישא מנלן דעבדינן דישון כלל בפנימי והדר בעי מנלן שהדישון [לא] אסור בהנאה ואם תאמר [לב] מוראה ונוצה ימעלו עד שיעשו מצותן שיושלכו אלא מזבח כדישון מזבח הפנימי ובתמורה (גז"ש) אמרינן עולת העוף שנתמלה דמה מוראה ונוצה יצאו מידי מעילה וי"ל שאני דישון מזבח הפנימי דהיינו מצותו אבל עולת העוף עבודת דם מתיר מוראה ונוצה וא"ת [ע] בקדושין (דף נה.) דאמר אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת הא איכא תרומת הדשן דלא נפיק לחולין ע"י מעילה כדמוכח בסוף תמורה וי"ל דהוי בכלל בהמה דהיינו כמו אימוריס דלא נפיק לחולין: **משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה שני כתובין הבאין כאחד.** במעילה פ' ולד חטאת (דף יא:) מאריך יותר ומסקנא כדהכא: **עגלה ערופה.** פי' רש"י מוערפו שם נ"ל בפ"ק דכריתות (דף ו.) והאי דנ"ל בפ' אין מעמידין (ע"ז דף כט:) מדכתיב בה כפרה כקדשים י"ל דשם [לג] צריך לאסור לאחר עריפה שלא לומר אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו [פ]: **תרי מיעוטי כתיבי.** קשיא דבחד סגי וכן גבי העזים בפרק כל הבשר (חולין דף קיג:) [צ]: **חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה.** תימה לנותר וטומאה סגי בחד מיעוט דילפינן מהדדי חילול חילול [ק] ואף לקולא כדלעיל גבי קדשי עובדי כוכבים וי"ל דמוקמינא [לד] מיעוטא בנותר דוקא אבל משום טומאה הוה חייב כי היכי דאין לו מתירין כגון קומץ ומנחת כהנים אע"ג דאין בהן פיגול יש בהן איסור טומאה דמרבינן מאשר הם מקדישים הכי הוה מרבינן נמי לגבי דם [ר]:

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ח מהלכות כלי המקדש הלכה ה:
ב מיי' פ"ב מהלכות רוצח הלכה ו:

תורה אור השלם

1. כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: ויקרא יז, יא
2. וּבָא אַהֲרֹן אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם: ויקרא טז, כג
3. וְכֹל זִקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל הֶחָלָל יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֶגְלָה הָעֲרוּפָה בַנָּחַל: דברים כא, ו
4. וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי בַד יִלְבַּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת הָעֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: ויקרא ו, ג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חד וכו' ואף לקולא וכו'. עי' קדושין ג ע"ב תוס' ד"ה ואשה וכ"ע:

מוסף רש"י

שלכם יהא. אלמא לאו קדשי גבוה הוא. לכפר. לכפרה נתתיו. ולא למעילה. שאין קרוי שלי למעול בו, שהיא עומדת אלא לכפר בשבילכם. אמר קרא הוא. לעולם יהיו שוה בין לפני כפרה ובין לאחר כפרה, שנתן מתנותיו ואפילו השיריים (חולין קיז.). אין לך דבר שנעשית מצותו ומועלין בו. דמשום דנעשית מצותו לאו קדשי גבוה הוא, ותו לא איכא למילף מינה (שם). והרי תרומת הדשן. דכתיב בו ושמו אצל המזבח, דאסור בהנאה (מעילה יא.). ובגדי כהונה. ארבעה בגדי לבן שכ"ג נכנס בהן לפני ולפנים ביוה"כ טעונין גניזה עולמית ואין הדיוט עובד בהן. אלא לרבי דוסא. דאמר כשרין הן לכהן הדיוט (פסחים כו.). ועגלה ערופה. דכתיב ביה וערפו שם ואסירא בהנאה (שם). מיעוטי כתיבי. הערופה ושמו. תלתא קראי. לכם לכפר הוא. למעוטי מנותר. כל קדשים שנאכלים מותרין עד זמנן ולאחר זמנן נותר, ודם אין בו משום נותר. שלשה כריתות. בשלמים כתיבי (זבחים מו:).

מסורת הש"ס

א) יומא נט: [חולין קיז. מעילה יא.], ב) עי' ירוש' יומא פ"ה ה"ו, ג) פסחים כו. ע"ש סוכה מט: כריתות ו., ד) [קידושין לה. וש"נ], ה) פסחים כו. יומא יב: כד. ס. חולין קיז. כריתות ו. מעילה יא:, ו) ת"כ אחרי פ"ו ה"ז, ירוש' יומא פ"ה ה"ג, ז) לעיל מג. וש"נ, ח) שבועות ז. [וגם איתא ר' אלעזר, ט) תמיד כח:, י) ע' יומא כא., כ) כריתות ו., ל) ד"ה אלא, מ) פסחים כב., נ) עיי"ש ד"ה ב', ס) ועי' תוס' דיומא נט: דמתלעו לענין אחר, ע) משנה במעילה יג:, פ) [ועי' תוס' קידושין נה: ד"ה כפרה], צ) [ועי' תוס' פסחים כו. ד"ה כתיב ותוס' מילה ביומא ס. ד"ה תרי ע"ש. אבל בחולין קיג: ד"ה עזים ודף קח: ד"ה תרי הניחו בתימה], ק) ועי' יומא ס. בתוס' ד"ה שניהם ותוס' הרא"ש ד"ה חד:

שינויי נוסחאות

א] כת"י גרס כשרין: ב] תיבת תרי נמחק (ש"מ. וכ"ה ברש"י): ג] לי חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה וחד למעוטי ממעילה (ש"מ). וכן תיקן בכש"י לעיל ד"ה אמר עולא, וביומא פ' ע"ש אין הסדר כן: ד] ודם הוא גופיה (ש"מ): ה] בשבועות י' ע"ש איתא ר' אבהו (הגרי"ב). וכ"ה בכי"ו: ו] נ"ל יחלו (ש"מ ובח): ז] נ"ל אכלו (ש"מ): ח] ס"ח והכא נמי אמרי' מנא וכו' (ש"מ): ט] נ"ל כי הדם הוא בנפש יכפר (הגרי"ב וח"נ וכ"ה ברש"י יומא): י] משמע ששם גניזתו ושם נבלע במקומן (ש"מ): יא] בו ג' ש"מ ולק"ק. ועי' עוה"ק ולא שם המזבח: יב] ילפינן מינייהו (ש"מ): יד] תרי מעוטי כתיבי כל"ע (צ"ק): טו] ס"א כבשר חולין (שמ"ב): טז] נ"ל שיתחייבו (ש"מ). וכצ"ש שלא יתחייבו: יז] נ"ל הוא (צ"ק, ש"מ): יח] בכל טמא בטומאת כל"ע (ש"מ): יט] הכי גרסינן נמחק ונ"ל הג"ה (ש"מ): כ] נ"ל דטומאה (ש"מ): כא] מדתני לוי (ש"מ): כב] דהתם מיירי מחיים (ש"מ): כג] דהתם תנן במעילה לפרק כו' (ש"מ): כד] עולה בדילי אינשי מיניה כבר. אבל דאורייתא א"כ לא בדילי כו' כל"ע. ס"א עולה אין לחכמים לתקן מעילה כיון דבלאו הכי בדילי. ומשני דאי לעשות שתי מעילות. [ובאיכא] מעילה דאורייתא משום עולה [ובעור דליכא מעילה דאורייתא אם כן בדילי מיניה ותקינו רבנן מעילה כו'] (שמכ"י. ותיבות התוספות בד' ונציה, ועי' תוס' יומא (נט ע"ב) ד"ה הוא, שם מבואר טפי תירוץ התוס'): כה] כמו בקדשים שמתו ומייתי ראיה מר"י כו' כל"ע (פ"מ ועיי"ש): כו] מועלין בו (ש"מ): כז] נ"ל ופריך ולא (צ"ק): כח] במזבח הזהב וכו' במזבח החיצון דהיה (ש"מ וצ"ק): כט] נ"ל מ"מ (ש"מ וצ"ק): ל] נ"ל שהדישון (ש"מ): לא] נ"ל שהדישון בפנימי אסור (ש"מ): לב] נ"ל ליחוש (ש"מ, ובח"ל): לג] כולו ועוד אחר א"כ מוראה ונוצה יפגל בהם עד כאן: לד] כולו תוכחן על דבר כיור וה' טעות ולא העתיק נמי הכיון בעיקר (ש"מ). ול"צ דמוקמינא כל"ע. ועי' בד"ה חד:

ליקוטים

משום דהוי תרומת הדשן ובגדי כהונה ב' כתובין הבאין כאחד. פי' משום דבשני כתובים גלי קרא דמועלין בו אף לאחר שנעשה מצותו ואחר כפרתם והניחם

הגהות: שם כדמסיק וכן בתרומת הדשן כתיב ושמו שאסור בהנאה. וקשה לי מאי שני כתובים הבאים כאחד יש כאן בשלמא ההיא דתרומת הדשן ניחא דהא ודאי לאחר הרמה נעשה מצותו, אבל הא דבגדי כהונה כל עצמם דנעשה ונגמר מצוותן לא נפקא לן אלא מהניחם שם, דאי לאו האי קרא הוה אמינא דאכתי לא נעשה מצוותן, א"כ לא הוה לן האי קרא דהא דבגדי כהונה שני כתובים, דלאו משום דהכי הוא לחוד כתב רחמנא והניחם שם דאע"ג דנעשה מצוותן אסורין, אלא משום דהוא גופה כתב רחמנא להודיעך דאין ראוי עוד לשום עבודה, ואי לאו האי קרא הוה אמינא דראוי עוד לכהן הדיוט בכל השנה. (גהות הר"י יומא ס.) | וזרק הכהן את הדם על מזבח ה', והדר והקטיר החלב לריח ניחוח (יומא ס.). או: כגון עולה, שדמה מתירה למזבח, ודאם לא נזרק דמה אין הבשר מתקטר אבל חלב שלמים מתירין לאדם ולמזבח. כדכתיב וזרק הכהן את הדם כו': חייבין עליו משום פיגול. אם פיגל את הזבח בזמן שמחשב וזרק את הדם אחר זמנו לאכלו חייבין עליו כרת, חייב כרת, אבל דם לא אכילתו. ולשון מתירין דקאמר הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים שכולה כליל, אין חייבין עליהם משום פיגול, שלא היה להם מתירין לאדם ולמזבח לאלה שהרי הכל למזבח אלא חייבין עליהם משום נותר וטומאה. לאפוקי דם שהוא עצמו מתיר ואין לו מתירין (חולין קיז.). את הכהנים כל איש אשר יקרב כל זרעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' (ויקרא כב, ג). והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים, וסמיך ליה ונפש כי תגע בכל טמא, ובתרוייהו כתיב ונכרתה (שבועות ז.).

שיטה מקובצת: אמר קרא לכם. וא"ת האי קרא [לענין] מעילה אתא ולא אמר מאי מיבעיא, וי"ל דאמסקנא סמיך דממעט להו קראי מרבינן הכל [ו]: חד למעוטי מנותר וחד למעוטי מטומאה וחד למעוטי ממעילה. תימה למה לי תרי מיעוטי [בנותר וטומאה] כחדא סגי דילפינן מהדדי בג"ש חילול חילול אף לקולא כדלעיל, וי"ל דאי לאו כתיב אלא חדא מיעוטא הוי מוקמינן ליה בנותר, וטומאה לא הוי ילפינן מיניה דלאו מאשר הם מקדישים לי (מהר"ם):